

ДЕРЖАВНА ІДЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Середа А.М., к.і.н., доцент,
Ганзенко О.О., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

Наукова стаття присвячена дослідженню історії формування, сучасного стану державної ідеології України та визначенню перспектив її розвитку. Аналізується сутність державної ідеології, етапи її становлення в історії України, співвідношення із правовою ідеологією. Визначаються перспективні напрямки формування національної державної ідеології в умовах глобалізації.

Ключові слова: державна ідеологія, історія, етапи, сутність, правова ідеологія, глобалізація, концепція, теорія, стратегія, правова культура, правосвідомість.

Середа А.Н., Ганзенко А.А. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИДЕОЛОГИЯ УКРАИНЫ: ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОСТЬ / Запорожский национальный университет, Украина
Научная статья посвящена исследованию истории формирования, современного состояния государственной идеологии Украины и определению перспектив ее развития. Анализируется сущность государственной идеологии, этапы ее становления в истории Украины, соотношение с правовой идеологией. Определяются перспективные направления формирования национальной государственной идеологии в условиях глобализации.

Ключевые слова: государственная идеология, история, этапы, сущность, правовая идеология, глобализация, концепция, теория, стратегия, правовая культура, правосознание.

Sereda A.N., Ganzenko O.O. STATE IDEOLOGY OF UKRAINE: PAST AND PRESENT / Zaporizhzhya national university, Ukraine

Scientific publication devoted to the study of the history of formation of the current state of the state ideology of Ukraine and the definition of its prospects. Analyzes the nature of the state ideology, the stages of its development in the history of Ukraine, the relationship with the legal ideology. Identify promising directions for the formation of the national state ideology in the context of globalization.

State ideology is defined as a system of ideas, theories, concepts, doctrines about the proper (required) device and the direction of development of a particular state. The core of the state ideology is a national idea – the model of the ideal state and society. The conclusion is that political ideology is inextricably linked with the legal ideology.

It is stated that the national state ideology was influenced by the ideology of imperial states, which included Ukrainian land. In addition, a huge impact on the national state ideology was communist ideology of the Soviet Union, the negative impact of which takes place in present-day Ukraine.

The important fact is enshrined in the Constitution rules that forbids any state to recognize ideology as required. Despite the specified norm, proved the need for a concept of national state ideology, which should become the basis for building a self-sufficient independent state of Ukraine, which actually protects the rights and interests of citizens. This concept should include the theory and strategy to deal with the threats of globalization, the protection of Ukraine from the negative effects of global processes in global politics and economics.

Taking this into account, the conclusion about the prospect of further scientific study of the topic.

Key words: state ideology, history, stages, essence, legal ideology, globalization, the concept, the theory, strategy, legal culture, sense of justice.

Актуальність теми. Сучасна Україна знаходиться на шляху формування соціальної правової держави, в якій права і свободи людини проголошені основною, найвищою цінністю. Важливим елементом будь-якої державності є державна ідеологія, яка виступає основою для побудови всього механізму держави та визначає напрямок його розвитку. Державна ідеологія включає в себе фундаментальні ідеї, концепції, теорії розбудови певної моделі держави, правову ідеологію, яка закріплена в Основному законі країни. В Конституції України прямо закріплена норма, згідно із якою жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова (ст.15). Проте, в самій же Конституції закріплені засади ідеології гуманізму. Так, у ст.3 Конституції визначено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Таким чином, дослідження історії, сутності та напрямків формування державної ідеології є актуальним напрямком наукової роботи і має як теоретичне, так і практичне значення.

Мета даної наукової статті полягає в тому, щоб на основі аналізу історичних та сучасних джерел, наукових доробок дослідити тенденції розвитку державної ідеології та її впливу на розвиток держави і права.

Предметом наукової статті є історія становлення та сучасний стан державної ідеології в Україні.

Характеризуючи теоретичну основу дослідження, слід відзначити, що досить велика увага проблемам державної та правової ідеології в різних аспектах міститься у працях видатних вчених: Т. Андрусяка, В. Журавського, О. Зайчука, В. Лемака, О. Мурашина, Н. Пархоменко, О. Скакун, С. Сливки, В. Тація, С. Тимченко, В. Толстенко, І. Усенко, М. Цвіка, Ю. Шемшученко та ін. Серед російських авторів питання розвитку державної та правової ідеології в тому чи іншому контексті досліджували наступні вчені: С. Алексєєв, В. Лазарєв, В. Корельський, Р. Русинов, В. Афанасьєв, Н. Матузов, А. Малько та ін. Важливим джерелом систематизованої інформації, яке розкриває широке коло проблем української ідеології є дослідження І. Куташева, В. Степанкова, В. Литвинова, В. Шевчука, В. Кононенка та ін. Попри це слід зазначити, що досі не було здійснено комплексного дослідження державної ідеології з погляду процесів її формування на різних історичних етапах та сучасного її стану і перспектив розвитку.

Згідно останніх досліджень в сучасній юридичній науці, необхідно зазначити визначення державної ідеології. Отже, державна ідеологія – це сукупність науково обґрунтованих теорій, вчень, концепцій, поглядів та переконань щодо сутності та стратегії розвитку певної держави. Історії відомі декілька типів найбільш поширених державних ідеологій, які можна класифікувати в залежності від виду соціально-економічної формації на: рабовласницькі, феодальні, капіталістичні, комуністичні; за ступенем втручання держави в суспільні справи – на консервативні, ліберальні, змішаного типу; в залежності від ставлення до людини, її прав і свобод – людино-центристські (гуманістичні) та державо-центристські (етатистські); за ступенем впливу на суспільні відносини – пануючі (монопольні) та альтернативні (плюралістичні).

Як зазначає В.В. Колотило, деякі науковці дотримуються негативістської позиції щодо існування і декларування зазначеної форми суспільної ідеології, яка (позиція) фіксується у твердженнях про відсутність потреби в державній ідеології [1]. Так, відомий український політолог В. Полохало зазначає: «Державна ідеологія – це ідеологія службовців, які завжди роблять спробу контролювати суспільство. І загалом будь-яка ідеологія – це ілюзорна свідомість». Певною мірою з ним солідарний український дослідник І. Гавриленко. Він твердить, що в нормальній ситуації етносу не потрібна ідеологія, оскільки в ній відображається лише інтерес певної соціальної групи. Відомий український вчений М. Михальченко визначає «державну ідеологію» як «ідеологію, що визнана єдино правильною у державі, яка не допускає існування опозиційних ідеологій» [2, 21]. Російська дослідниця І. Чудінова державною вважає ідеологію, що обстоює інтереси правлячого класу чи правлячої верхівки, освячені авторитетом державної влади, і спрямована головним чином на маніпулювання суспільною свідомістю [1].

На думку українського філософа В. Лісового, якого цитує В.В. Колотило, причини неприйняття поняття «державна ідеологія», негативного ставлення до його застосування кореняться в деяких стереотипах тоталітарної свідомості. Він виокремлює дві основні з них. Перша причина полягає в успадкованому стереотипі тоталітарної свідомості, відповідно до якого держава і суспільство ототожнювалися [3, 77]. Це дістало історичне відображення в комуністичній ідеологічній практиці, яка намагалася знищити будь-яку опозицію у взаєминах суспільства і держави шляхом одержавлення соціальних відносин. Багаторівневі і багатоскладові взаємини суспільства і держави відкидалися на основі простого означення «народ і партія єдині». Тому зрозумілою постає ситуація, коли стереотип цього ототожнення і сьогодні викликає побоювання, що термін «державна ідеологія» неодмінно означатиме існування ідеології як обов'язкової для кожного громадянина. Сучасний соціальний досвід показує, що у демократичних суспільствах те, що сприймається державою як обов'язкове, не означає, що воно автоматично стає обов'язковим для кожного громадянина. Через це в різних українських суспільствознавчих розробках поняттю «державна ідеологія» відшукуються різні заміники, зокрема – «ідеологія держави» чи «ідеологія державного будівництва» тощо. Але суттєвої відмінності зміст цих термінів не має, оскільки, наприклад, ідеологія демократії є державною, а

означені поняття фіксують нагальність впровадження і функціонування демократичних цінностей і принципів як життєзначущих для суспільства й держави [1].

Другою причиною негативного ставлення до поняття «державна ідеологія» є застосування ідеології тільки у значенні політичної (лібералізму, консерватизму, соціалізму, комунізму тощо) [3, 78]. Потрібно розуміти, що «державна ідеологія» виступає основним поняттям, а політична ідеологія – похідним. Залежно від того, яка політична сила отримала владні важелі управління суспільством, відбувається лише зміщення ціннісних пріоритетів у межах державної ідеології як ідеології демократичного поступу [1].

Російський учений О.Яковлев пропонує розмежовувати офіційну і реальну державну ідеології [4]. Офіційна ідеологія, на його думку, характеризується проголошенням і обстоюванням інтересів правлячої верхівки. Її змістом є постанови і укази державних закладів, виступи і заяви вищих посадових осіб. Інтереси народу в них згадуються дуже часто не більше, ніж якості ритуального методу написання офіційних паперів. Реальна ж державна ідеологія включає в себе не лише думки державних органів і посадових осіб, а й думки, ідеї вчених, релігійних, художніх та інших діячів, які обстоюють інтереси широких верств населення. Вона слугує вираженням певного соціального ідеалу, в якому формулюються уявлення про найбільш довершений устрій держави, відображуються соціальні потреби й прагнення. Вчений визначає державну ідеологію як сукупність теоретичних, політичних, правових поглядів і позицій, які закріплюються в наукових працях, художніх творах, в діючому законодавстві, нормативно-правових актах, що слугують практичним керівництвом у здійсненні внутрішньої та зовнішньої політики держави, спрямованої на вираження і захист інтересів народу і держави [4, 6].

Отже, державну ідеологію можна визначити як систему ідей, теорій, концепцій, вчень щодо бажаного устрою та напрямку розвитку певної держави. Ядром державної ідеології є національна ідея – модель ідеальної держави і суспільства.

Державна ідеологія безпосередньо пов'язана із ідеологією правовою. Правова ідеологія являє собою важливий елемент в структурі правової свідомості, що являє собою цілісну систематизовану сукупність правових ідей, принципів, цінностей, ідеалів, теорій, концепцій, які формуються в суспільстві (самостійно або завдяки цілеспрямованій державній діяльності), відображають існуючий стан правовідносин, визначають основи суспільного сприйняття правопорядку, встановлюють основні цілі розвитку правової системи й системи законодавства держави. У сучасних умовах правова ідеологія перетворюється з форми виключного відображення чинних правових явищ ще й на важливу для суспільства та суспільного розвитку форму проектування та спрямування розвитку права і правової системи. Це зумовлюється тим, що являючи собою сукупність правових знань, ідей і принципів, правова ідеологія відображає не лише те, яким чином право сприймається людиною і суспільством в цілому, але й те, які вимоги висуває суспільство до права і до процесів правового регулювання [5, 19].

Враховуючи те, що у праві відображається вся державна політика, закріплюють державні ідеї, стратегії, можна говорити що державна і правова ідеологія в реальності є єдиним комплексним явищем. Як об'єктивне право невід'ємне від держави, так і правова ідеологія є невід'ємною від ідеології державної, тобто можна говорити про державно-правову ідеологію як цілісне явище.

І державну і правову ідеологію можна поділити на два основні блоки, а саме: перший, історичний блок, що містить уявлення про історію становлення нашого народу і держави. Саме історичні ідеї згуртовують суспільство узами наступності та національно-культурної спільності – дозволяють кожному з нас відчувати себе частиною багатовікового народу і частиною нескінченного потоку історії, всесвітнього процесу. З історії ми черпаємо традиції і вчимося на здобутках і помилках предків.

Другий – державно-правовий блок, що містить державно-правові уявлення, тобто всю сукупність ідей, що впливають на суспільні відносини. Саме правові знання та переконання дозволяють кожному повноцінно використовувати всю сукупність особистих прав і обов'язків, як в самій країні, так і на міжнародній арені.

Треба зазначити, що еволюція державно-правової ідеології була пов'язана з рівнем розвитку суспільства, держави і права. Тому з метою систематизації і більшої планомірності викладу

зазначеної проблеми, необхідно відокремити основні періоди становлення і розвитку вітчизняної державно-правової ідеології.

Перший період – князівський – з кінця IX ст. до початку XIV ст. (становлення давньоруської державно-правової ідеології).

Другий період – литовсько-польський, – з середини XIV ст. до середини XVII ст. (формування державно-правової ідеології в Великому князівстві Литовському та Речі Посполитій).

Третій період – козацько-гетьманський – з середини XVII ст. до кінця XVIII ст. (розвиток державно-правової ідеології під час національно-визвольної війни та в Україні-Гетьманщині).

Четвертий період – імперський – з кінця XVIII ст. до початку XX ст. (генезис державно-правової ідеології в Україні під час її перебування у складі Російської та Австро-Угорської імперій).

П'ятий період – радянський, – 1917-1991 рр. (розвиток комуністичної державно-правової ідеології).

Дана періодизація, як і будь-яка інша, значною мірою умовна. Але в її рамках можна розглянути головні тенденції еволюції державно-правової ідеології. Основним фактором, який впливав на формування національної державно-правової ідеології, є державна ідеологія тих державних утворень, під владою яких перебували українські землі. В останні історичні періоди, зрозуміло, найбільш вагомим був вплив державної ідеології Російської імперії та Радянського Союзу. Центральним елементом останньої звичайно була державно-правова ідеологія радянської Росії. Таким чином, особливістю національної державно-правової ідеології є те, що вона сформувалася достатньо недавно з утворенням незалежної демократичної держави Україна. І правовими засадами новонародженої національної ідеології стали Декларація про державний суверенітет і Акт проголошення незалежності України. І тільки у 1996 році був прийнятий Основний закон держави – Конституція України, в якій було чітко закріплено плюралізм ідеологічного життя та заборону на визнання державою певної ідеології в якості обов'язкової (ст.15 Конституції України). Проте, ідеологія як елемент суспільної свідомості не може виникнути з нуля, з нічого, тому сучасна національна ідеологія сповідуючи демократичні, ринкові, західні цінності включає в себе і залишки потужного впливу комуністичної ідеології радянської Росії, які проявляються, наприклад, у вигляді комплексу молодшого брата, невпевненості у власній самодостатності, намаганні потрапити під протекторат «більш авторитетних» держав.

Тому для сучасної юридичної науки вкрай важливим є формування Концепції національної державно-правової ідеології, яка не може бути визнана обов'язковою, проте повинна стати ідеологічним ядром, національною ідеєю побудови самодостатньої незалежної, суверенної, демократичної, соціальної, правової держави Україна. Під час створення вказаної Концепції необхідно врахувати існуючі реалії суспільного розвитку, глобальні процеси, які відбуваються у світі, історію становлення та формування національної правосвідомості тощо. Особливо важливо створити таку Концепцію національної державно-правової ідеології, яка буде здатна протистояти сучасним загрозам процесу глобалізації і відповідати прагненням та сподіванням громадянського суспільства.

Розвиток сучасної науки теорія держави і права неможливий без урахування світових процесів глобалізації, які охоплюють і економіку, і право, і соціально-культурну сферу. Теоретичні конструкції побудови оптимальної моделі держави і права, які здатні протистояти загрозам глобалізації та використати її позитивні сторони, є невід'ємною частиною державно-правової ідеології.

Національна державно-правова ідеологія, окрім визнання загальносвітових та загальноєвропейських стандартів прав і свобод людини, повинна включати логічно вибудовану концепцію, модель унікальної європейської держави, яка на перше місце ставить завдання захисту вітчизняного виробника, гарантує, а не декларує виконання судових рішень, має зрозумілу систему оподаткування і прозорі умови ведення бізнесу. Таким чином, національна державно-правова ідеологія повинна формуватися з урахуванням ідеології глобалізації, що забезпечить Україні рівноправні партнерські відносини з іншими державами, світовими та регіональними міждержавними об'єднаннями.

Сам термін «глобалізація» виник у другій половині 80-х років ХХ ст. у зв'язку з розвитком інформатики та телекомунікацій. У науковий обіг його ввів Р. Робертсон у 1983 р. І. Сопіга висловлює думку, що глобалізація – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Основними наслідками цього процесу є розподіл праці, міграція в масштабах усієї планети капіталу, людських та виробничих ресурсів, стандартизація законодавства, економічних та технічних процесів, а також зближення рівня культур різних країн. Це об'єктивний процес, який носить системний характер, тобто охоплює усі сфери життя суспільства [6].

Як справедливо зазначає О.О. Фурса поширеним є тлумачення глобалізму як принципу щодо формування, організації, функціонування і розвитку світу як цілісної соціокультурної суперсистеми або стилю у політиці, за якого певне питання розглядається і вирішується у контексті загальнолюдських проблем, що потребують для свого розв'язання спільних зусиль. Пропонується також вважати, що глобалізм – це система, що дозволяє завдяки застосуванню новітніх технологій контролювати свідомість і суспільну поведінку людини і яка прагне перетворити увесь світ «за образом і подібністю» до держав – світових лідерів [7]. О.О. Фурса зазначає, що глобалізм – це перш за все ідеологія глобалізації, а антиглобалізм – ідеологія антиглобалістської боротьби. Схематично глобалістська картина миру може бути представлена таким чином: теорія (ідеологія) – це глобалізм або антиглобалізм, а практика – це глобалізація або антиглобалістська боротьба. Відповідно до вищеназваного, теорія глобалізації і є глобалізмом, а теорія антиглобалістської боротьби є антиглобалізмом. У зв'язку із цим політична практика може бути спрямована або на культурне домінування в світі, тобто на глобалізацію, або на опір їй, тобто на антиглобалістську боротьбу. Дискусійним є питання щодо сутності глобалізму як ідеології. Є пропозиції визначати глобалізм як неоліберальну модель глобалізації. Головною вимогою неолібералізму є розширення індивідуальних свобод, обмеження державного втручання в господарське життя і орієнтація на ринок. Вільний ринок і вільна конкуренція, на думку неолібералів, повинні автоматично забезпечити найбільш раціональний і ефективний розподіл ресурсів і капіталовкладень, зокрема, шляхом розширення вільного вибору, що стоїть перед кожним підприємцем і споживачем. Глобалізм в такому тлумаченні є сукупністю таких ідей, принципів і заходів як: вільна ринкова економіка (приватизація, лібералізація, стабілізація); відмова від елементів національного суверенітету; створення суспільства, керованого за єдиними правилами із світового центру; пріоритет міжнародного права і міжнародних інститутів тощо. Реалізація даної ідеології здійснюється розвиненими західними країнами через впровадження неоліберальної моделі розвитку, особливістю якої є пріоритет фінансової діяльності над виробництвом і суспільним розподілом на периферії. Контролюють фінансові потоки міжнародні фінансові центри, а контроль над виробництвом в периферійних країнах здійснюють ТНК. Можна вважати, що за допомогою неоліберальної моделі створюються умови для експансії корпорацій в країнах, що розвиваються, через «нав'язування» нерівних умов «вільного ринку», а також створюється довготривала стратегія розподілу природних ресурсів на користь розвинених країн. Вважається, що ідеологія глобалізму є однією з головних складових сучасної ліберальної свідомості [7].

Однак, зазначає О.О. Фурса, існує і протилежна точка зору, згідно з якою глобалізм – за суттю не може бути ідеологією, оскільки паралельно з цим ідуть процеси націоналізації ідеологій. Принципом глобалізму є сприяння уніфікації – одноманітності світових соціальних структур, економіки та культури. Важливою характеристикою глобалізму є те, що інформація і способи її обробки стають більш важливими складовими виробництва, ніж земля, капітал, праця. При цьому масове, стандартизоване виробництво замінюється новою системою індивідуального «ремісничого» виробництва, в основі якої лежить не ручна, а розумова праця, що базується на інформатиці і супертехнології. Глобалізм проявляється в можливості бути глобальним суб'єктом праці і життєдіяльності, мати швидкість щодо отримання інформації і реалізації своїх рішень порівняну зі швидкістю світу. Напроти, регіоналізм прагне зберегти місцеву систему виробництва (не відмовляючись від поступової її модернізації), а також соціальні гарантії, стандарти, стиль життя й ціннісні орієнтири локального населення. Глобалізм як ідеологія розвитку сучасного суспільства фактично обмежує локальні соціокультурні цінності і традиції, а також обумовлює загострення в периферійних країнах етнополітичних, соціальних і екологічних проблем [7].

В цілому можна погодитись із думкою О.О. Фурси щодо фактичного конфлікту між глобалізмом та регіоналізмом як двома протилежними ідеологіями та відповідними суспільними процесами (глобалізацією та регіоналізацією). Політична та економічна криза, які охопили майже всі країни Європейського Союзу є підтвердженням цього глобального конфлікту. Центральні органи Європейського Союзу встановлюють вимоги до країн-боржників, і ці вимоги є фактично прямим втручанням у суверенітет національних держав, вони руйнують національні традиції і змушують політичну еліту та населення відмовлятися від звичайного способу життя, економити, відмовлятися від частини власності, змінювати місце роботи тощо.

Справедливим є і твердження про те, що до характеристик глобалізму відноситься і той факт, що інформація і способи її обробки стають більш важливими складовими виробництва, ніж земля, капітал, праця; обґрунтовується пріоритет фінансової діяльності над виробництвом і суспільним розподілом на периферії; міжнародні фінансові центри контролюють фінансові потоки, а контроль над виробництвом в периферійних країнах здійснюють ТНК.

Наведені фактори ведуть до фактичного знищення середнього та дрібного підприємництва, зростання безробіття в окремих державах (в Європі у ряді країн рівень безробіття серед молоді сягає 20-25%), що, в свою чергу, веде до посилення соціальної напруженості у суспільстві, невдоволення діями влади, масових протестів та страйків.

Таким чином, ідеологія глобалізму зараз переживає системну кризу, але процес глобалізації продовжується, його важко спинити, адже на карту поставлені величезні фінансові ресурси, вже сформувалася загальноєвропейська політична еліта і бюрократія. І все це закріплено на рівні визнаних міжнародних угод, нормативних актів Європейського Союзу. Отже, загальноєвропейська державно-правова політика глобалізації є потужним інструментом збереження єдності Європи та продовження поширення ідеології глобалізму.

Як справедливо зазначає І. Сопіга, глобалізація сучасного світу є об'єктивною закономірністю: її не можна зупинити, оскільки вона приносить величезні прибутки передовим державам світу. Глобалізація змінює традиційне розуміння держави, оскільки з'являється новий актор міжнародних відносин – транснаціональні корпорації, які володіють величезними ресурсами. Проте, держави, як традиційні актори, все ж зберігають, і очевидно ще довгий час зберігатимуть свій вплив. У даному випадку мова іде про вплив тих держав, які стоять в центрі світового процесу, а не на периферії. Однією з держав, яка стоїть біля витоків глобалізації та отримує чи не найбільші вигоди від глобалізації вважаються Сполучені Штати Америки. Глобалізація політики, економіки й культури часто стає фактором посилення лідерських позицій цієї держави у світі. Деякі науковці цілком справедливо приписують цій державі статус «локомотива глобалізації», зауважуючи при цьому, що глобалізація є фактором становлення та підтримання американської гегемонії у сучасному світі. Проте, однозначної думки про місце та роль США у глобалізаційних процесах не існує. Немає однозначності і у розумінні впливів глобальних процесів на світову гегемонію цієї держави [6].

Національна правова ідеологія як частина правової культури українського суспільства знаходиться в процесі активного формування. Різними відомствами розроблено ряд Стратегій розвитку України у період до 2020 року [8]. Проте, фактично відсутня загальнотеоретична основа стратегії розвитку України в умовах глобалізації з урахуванням останніх тенденцій та загроз. Наявні дослідження виконані більшою мірою в політологічному або економічному аспектах. Отже, існує реальна потреба в розробці Концепції національної державно-правової ідеології, яка б об'єднала зусилля науковців-фахівців з економіки, політології та інших гуманітарних та прикладних наук, і яка б врахувала останні проблеми процесу глобалізації, чітко визнала шляхи протидії загрозам, які виникають у зв'язку із глобалізаційними процесами. Під час розробки зазначеної Концепції важливо врахувати історичний досвід формування державно-правової ідеології в Україні, не допустити повторення помилок. Українці не повинні наосліп запозичувати зарубіжну модель формування державно-правової ідеології, адже український народ пройшов свій важкий шлях побудови суверенної держави, зазнав негативного впливу імперських та комуністичних ідеологій. Тому в основу національної державно-правової ідеології має бути покладена національна ідея унікальності та самодостатності української державності, переконання у наявності величезного

інтелектуального та культурного потенціалу громадянського суспільства в Україні, впевненість у великому майбутньому українського народу.

Враховуючи вищезазначене, обраний напрямок наукового дослідження є перспективним і його подальша розробка має як теоретичне, так і практичне значення для сучасної юридичної науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колотило В.В. «Державна» і «державницька» ідеології: проблеми визначення і співвідношення понять [Електронний ресурс] / В.В. Колотило. – Режим доступу: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_49/Kolotylo.htm
2. Михальченко М.І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи / М. Михальченко. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2004. – 488 с.
3. Лісовий В. Культура – ідеологія – політика / В.Лісовий. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1997. – 352 с.
4. Яковлев А.И. Государственная идеология: монография / А.И. Яковлев. – Калуга: Облиздат, 2001. – 315 с.
5. Толстоухов А.В. Глобалізація. Влада. Еко-майбутнє / А.В. Толстоухов. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. – 308 с.
6. Сопіга І. Глобалізація як чинник світової гегемонії США [Електронний ресурс] / І. Сопіга. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2010/hlobalizatsiya-yak-chynnyk-svitovoji-hehemoniji-ssha/>
7. Фурса О.О. Глобалізм як ідеологія [Електронний ресурс] / О.О. Фурса. – Режим доступу: <http://intkonf.org/fursa-oo-globalizm-yak-ideologiya/>
8. Стратегія розвитку України у період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dsaua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=90%3A-2020-&catid=36%3A2010-09-13-13-04-19&Itemid=70&lang=ru